

Pekka Aalto

EU-OIKEUS SUOMESSA

Alma Insights
Helsinki 2025

Copyright © 2025 Alma Media Finland Oy ja tekijä
Yhteistyössä Juristiliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-4907-9

Kansi: Aste Helsinki Oy, Helene Lindfors
Taitto: NotePad Ay

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2025

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almainights.fi

ESIPUHE

Euroopan unionin oikeuden (EU-oikeuden) toimintaa jäsenvaltioissa on luonnehdittu sanonnalla ”Jokainen kansallinen tuomari on myös EU-tuomari”. Ilmaisua kiteyttää hyvin kaksi asiaa: EU-oikeuden toteuttaminen tapahtuu olennaisesti jäsenvaltioissa, ja toteuttamisessa on keskeisessä asemassa kansallisen tuomioistuimen antama oikeussuoja.

EU-oikeutta voidaan tarkastella unionin tasolla ja jäsenvaltioiden tasolla. Unionin tason tarkastelua helpottaa merkittävästi se, että sitä koskeva oikeuskäytäntö syntyy yhdessä rakennuksessa Luxemburgissa ja se on hyvin saavutettavissa unionin tietokannoissa, tarkasti indeksoituina ja kaikilla kielillä. Kansallisen soveltamiskäytännön selvittäminen on hankalampaa. Kansallinen soveltaminen tapahtuu hajautetusti 27 jäsenvaltion kaikissa tuomioistumissa, ja sitä ei esimerkiksi Suomessa tällä haavaa indeksoida. Kansallinen oikeuskäytäntö ei myöskään – toisin kuin oikeuskäytäntö unionin tasolla – keskity vain EU-oikeudelliseen näkökulmaan, vaan kaikissa kansallisissa ratkaisuissa on mukana vaihtelevassa suhteessa unionin oikeutta ja kansallista oikeutta. Jo sen tunnistaminen, milloin kyse olisi EU-soveltamistapaukseksi luokiteltavasta kansallisesta ratkaisusta, voi olla työlästä.

Useissa jäsenvaltioissa EU-oikeutta soveltavaa kansallista oikeuskäytäntöä on kuitenkin ryhdytty jäsentelemään. Tämän teoksen tarkoituksena on paikata havaittua puutetta kotimaisessa kirjallisuudessa.

EU-oikeus Suomessa pyrkii tarjoamaan ensimmäisen kokonaisvaltaisen esityksen Euroopan unionin oikeuden soveltamisesta suomalaisissa tuomioistuimissa ja täten luomaan yleiskuvan siitä, kuinka unionin oikeuden ja kansallisen oikeuden yhteensovittaminen on toteutunut. Tarkoituksena on ollut laatia kattava lähde- ja hakuteos, jota voitaisiin käyttää myös yliopisto-opetuksessa ja jatkokoulutuksessa.

Unionin oikeuden kansallista soveltamista arvioitaessa näkökulma on usein oikeudenala- tai tuomioistuinlinjakohtainen. Teoksessa

on omaksuttu uusi lähestymistapa: tutkimuskohteena oleva unionin oikeutta soveltava kansallinen oikeuskäytäntö on ryhmitelty unionin oikeuslähteiden mukaan lukuihin. Kussakin luvussa käsitellään ensin unionin oikeuslähdetyyppien peruskysymyksiä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kautta. Tämän jälkeen tarkastellaan säädöksen soveltamista koskevaa suomalaista oikeuskäytäntöä erityisesti korkeimpien oikeuksien osalta ilman tuomioistuinlinjakajaa. Samalla teos kattaa Suomesta tehdyt ennakkoratkaisumenettelyt, jotka näiden tuomioistuinten osalta esitetään kolmivaiheisesti ketjutettuina.

Teos on syntynyt pitkän prosessin tuloksena. Keskeinen kimmoke hankkeen käynnistämiseen on ollut opetustyö Helsingin yliopistossa oikeustieteen maisterivaiheen opinnoissa professori *Juha Raition* kanssa ja jatkokoulutustyö Tuomioistuinvirastossa asessoriohjelman koulutuksessa oikeusneuvos *Tuomo Antilan* kanssa. Kirjan näkökulman kehittälyssä ovat tärkeitä olleet korkeimmassa hallinto-oikeudessa työskennellessäni saadut kokemukset unionin oikeuden kansallisesta soveltamisesta. Olen hyvin kiitollinen näissä yhteyksissä saamistani hyödyllisistä opeista.

Tuomari- ja virkamieskollegat *Pia Haga*, *Niilo Jääskinen*, *Heidi Kaila*, *Petri Saukko* ja *Juho Vuori* ovat antaneet arvokasta palautetta käsikirjoituksen osista. Kiitän heitä ja muita teoksen kirjoittamisprosessiin osallistuneita lämpimästi. Edellä mainitut eivät kuitenkaan millään tavoin ole vastuussa teoksen mahdollisista puutteista tai virheistä. Korostettakoon vielä, että teoksessa esitetty mielipiteet ovat luonnollisesti kirjoittajansa henkilökohtaisia eivätkä ne välttämättä vastaa Euroopan unionin tuomioistuimen näkemystä.

Haluan lopuksi kiittää Alma Insightsia teoksen ottamisesta kustannusohjelmaan, sisältöpäällikkö *Arja Lappeteläistä* kannustuksesta teoksen kirjoittamisen aikana ja kustannustoimittaja *Anna Sarastetta* käsikirjoituksen taitavasta viimeistelystä julkaistavaan muotoon.

Oikeuskäytäntöä on seurattu 30.6.2025 saakka.

Luxemburgissa 7.7.2025

Pekka Aalto

SISÄLLYS

Esipuhe	5
Lyhenteet	15
1 Johdanto	17
1.1 Esimerkkitapauksena Antti Siilin ja autoverotuksen EU-oikeudenmukaisuus	17
1.2 Teoksen lähtökohdat	20
1.2.1 Tutkimuskysymykset ja oikeustapausaineisto	20
1.2.2 Rakenne ja tavoitteet	23
1.2.3 Teoksen merkinnät	25
1.2.4 Aiempi tutkimus	28
Kirjallisuutta	29
2 Kansallinen tuomioistuin ja unionin oikeus	33
2.1 Unionin oikeuslähteet kansallisessa tuomioistuimessa sovellettavana oikeutena	34
2.1.1 Unionin oikeuslähteiden ryhmittelyä	34
2.1.2 Unionin oikeuden täytäntöönpano kahdella tasolla ..	37
2.1.3 Unionin oikeuden valtionsisäisiä vaikutuksia koskevat perusperiaatteet	38
2.2 Unionin tuomioistuin	43
2.3 Kansallinen tuomioistuin osana unionin tuomioistuinjärjestelmää	45
2.3.1 Kansallisen tuomioistuimen asema	45
2.3.2 Menettelyllisen autonomian periaate	48
2.3.3 Unionin oikeuslähteiden tulkinta	51
2.3.4 Unionin säädöksen pätevyyden arviointi	53

2.3.5	Oikeusvoima ja unionin oikeuden ”purkava voima”	55
2.3.6	Ennakkoratkaisumenettely erityisenä yhteistyön muotona	56
2.4	Suomalainen tuomioistuin ja unionin oikeuteen liittyvät ”EU-tapaukset”	57
2.4.1	Kansalliset tapaukset ja EU-tapaukset	57
2.4.2	EU-tapaukset: selvät, paljastuvat ja piilevät	59
	Kirjallisuutta	65
3 	Perussopimukset	67
3.1	Asema unionin oikeudessa	68
3.1.1	Lähtökohtia	68
3.1.2	Oikeusvaikutusten peruseriaatteet	70
3.1.3	Erityispiirteitä	73
3.2	Peruseriaatteiden soveltaminen Suomessa	73
3.2.1	Suora sovellettavuus	74
3.2.2	Tulkintavaikutus	74
3.2.3	Välitön oikeusvaikutus	76
3.2.4	Etusija	79
3.3	Artiklakohtainen soveltaminen Suomessa	80
3.3.1	Suomen liittymissopimus	80
3.3.2	Euroopan unionista tehty sopimus (SEU)	85
3.3.3	Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT)	88
3.3.3.1	Ensimmäinen osa: Periaatteet	92
3.3.3.2	Toinen osa: Syrjäntäkielto ja unionin kansalaisuus	92
3.3.3.3	Kolmas osa: Unionin sisäiset politiikat ja toimet	97
3.3.3.4	I osasto: Sisämarkkinat	97
3.3.3.5	II osasto: Tavaroiden vapaa liikkuvuus	97
3.3.3.6	III osasto: Maatalous ja kalastus	102
3.3.3.7	IV osasto: Henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus	103
3.3.3.8	V osasto: Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue	116

3.3.3.9	VI osasto: Liikenne	118
3.3.3.10	VII osasto: Kilpailua, verotusta ja lainsäädännön lähentämistä koskevat yhteiset säännöt	118
3.3.3.11	VIII osasto: Talous- ja rahapolitiikka	128
3.3.3.12	IX–XXIV osastot	128
3.3.3.13	Neljäs, viides ja kuudes osa	129
3.3.3.14	Seitsemäs osa: Yleiset määräykset ja loppumääräykset	134
3.3.3.15	Pöytäkirjat	135
	Kirjallisuutta	137
4 	Perusoikeuskirja	139
4.1	Asema unionin oikeudessa	139
4.1.1	Lähtökohtia	139
4.1.2	Oikeusvaikutusten perusperiaatteet	142
4.1.3	Erityspiirteitä	144
4.2	Perusperiaatteiden soveltaminen Suomessa	146
4.3	Artiklakohtainen soveltaminen Suomessa	152
4.3.1	I osasto – Ihmisarvo	152
4.3.2	II osasto – Vapaudet	154
4.3.3	III osasto – Tasa-arvo	164
4.3.4	IV osasto – Yhteisvastuu	171
4.3.5	V osasto – Kansalaisten oikeudet	174
4.3.6	VI osasto – Lainkäyttö	176
4.3.7	VII osasto – Tulkintaa ja soveltamista koskevat yleiset määräykset	187
	Kirjallisuutta	191
5 	Kansainväliset sopimukset	193
5.1	Asema unionin oikeudessa	194
5.1.1	Lähtökohtia	194
5.1.2	Oikeusvaikutusten perusperiaatteet	196
5.1.3	Erityspiirteitä	202
5.2	Perusperiaatteiden soveltaminen Suomessa	204
5.3	Alakohtainen soveltaminen Suomessa	205
5.3.1	Turkin assosiaatiosopimus	205

5.3.2	Merioikeusyleissopimus UNCLOS ja Marpol 73/78 -yleissopimus.....	209
5.3.3	Schengenin sopimukset	210
5.3.4	Haagin yleissopimus 1980	212
5.3.5	Sopimus Euroopan talousalueesta (ETA-sopimus) ..	214
5.3.6	Maailman kauppajärjestö (WTO) ja TRIPS-sopimus.....	215
5.3.7	Århusin yleissopimus	217
5.3.8	Montrealin ilmakuljetusyleissopimus.....	220
5.3.9	Istanbulin sopimus.....	220
5.3.10	Euroopan ihmisoikeussopimus	221
5.3.11	Muita sopimuksia, mukaan lukien jäsenvaltioiden keskinäiset sopimukset	222
	Kirjallisuutta	223
6 	Asetukset	225
6.1	Asema unionin oikeudessa	226
6.1.1	Lähtökohtia	226
6.1.2	Oikeusvaikutusten perusperiaatteet	233
6.1.3	Erityispiirteitä	238
6.2	Perusperiaatteiden soveltaminen Suomessa	240
6.2.1	Aluksi	240
6.2.2	Suora sovellettavuus	241
6.2.3	Tulkintavaikutus.....	244
6.2.4	Välitön oikeusvaikutus.....	244
6.2.5	Etusija	245
6.2.6	Vahingonkorvausvelvollisuus	246
6.3	Alakohtainen soveltaminen Suomessa	247
6.3.1	Tavaroiden vapaa liikkuvuus	247
6.3.2	Maatalous ja kalastus.....	250
6.3.3	Henkilöiden vapaa liikkuvuus.....	255
6.3.4	Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue	260
6.3.4.1	Bryssel I -asetukset (toimivalta ja tuomioiden tunnustaminen siviili- ja kauppaoikeuden alalla)	260
6.3.4.2	Bryssel II a -asetukset (avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevat asiat)	263

6.3.4.3	Rooma I (sopimusvelvoitteisiin sovellettava laki).....	265
6.3.4.4	Rooma II (sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettava laki).....	266
6.3.4.5	Maksukyvyttömyys.....	266
6.3.4.6	Tiedoksianto	267
6.3.4.7	Aviovarallisuussuhteet	267
6.3.4.8	Perintö	268
6.3.4.9	Vastuun määrittäminen	268
6.3.4.10	Turkin assosiaatiosopimuksen hyväksyminen	271
6.3.4.11	Schengenin rajasäännöstö, passit ja viisumit	271
6.3.5	Kuljetus ja liikenne.....	272
6.3.6	Kilpailuoikeus	276
6.3.7	Valtiontuki.....	277
6.3.8	Verosäännökset	279
6.3.9	Henkilötietojen suoja	280
6.3.10	EU-tavaramerkki.....	284
6.3.11	Aselainsäädäntö	288
6.3.12	Farmaseuttiset tuotteet.....	289
6.3.13	Elintarvikkeet	290
6.3.14	Kemikaalit	290
6.3.15	Talous- ja rahapolitiikka.....	292
6.3.16	Lentomatikustajien oikeudet	293
6.3.17	Rakennerahastot	295
6.3.18	Ympäristö.....	296
6.3.19	Komitologia	297
6.3.20	Energia (sähkö ja kaasu).....	298
6.3.21	Ulkosuhteet (vientivalvonta; rajoittavat toimenpiteet)	298
	Kirjallisuutta	299
7 	Direktiivit	301
7.1	Asema unionin oikeudessa	302
7.1.1	Lähtökohtia.....	302
7.1.2	Oikeusvaikutusten peruseriaatteen	303

7.1.2.1	Ajallinen näkökulma	304
7.1.2.2	Suora sovellettavuus	306
7.1.2.3	Tulkintavaikutus	307
7.1.2.4	Välitön oikeusvaikutus	307
7.1.2.5	Valtion korvausvastuu	309
7.1.3	Erityispiirteitä	311
7.2	Perusperiaatteiden soveltaminen Suomessa	312
7.2.1	Tulkintavaikutus	312
7.2.2	Välitön oikeusvaikutus	320
7.2.3	Etusija	323
7.2.4	Valtion korvausvastuu	324
7.3	Alakohtainen soveltaminen Suomessa	325
7.3.1	Maatalous ja kalastus	326
7.3.2	Henkilöiden vapaa liikkuvuus ja sijoittautumisvapaus	326
7.3.2.1	Unionin kansalaisten vapaa liikkuvuus	326
7.3.2.2	Sijoittautumisvapaus	330
7.3.3	Palvelut	333
7.3.4	Pääomien vapaa liikkuvuus ja maksuvapaus	333
7.3.5	Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue	334
7.3.5.1	Pitkään oleskelleet kolmansien maiden kansalaiset	335
7.3.5.2	Perheen yhdistäminen	336
7.3.5.3	Määritelmädirektiivi	338
7.3.5.4	Menettelydirektiivi	344
7.3.5.5	Paluudirektiivi	349
7.3.5.6	Muut vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen direktiivit	353
7.3.6	Kuljetus ja liikenne	355
7.3.7	Kilpailuoikeus	356
7.3.8	Verosäännökset	356
7.3.8.1	Pääoman hankinnasta suoritettavat välilliset verot	356
7.3.8.2	Emo- ja tytäryhtiösuhte	357
7.3.8.3	Valmisteverotus	359
7.3.8.4	Yritysjärjestelyt	362

7.3.8.5	Veronkierron torjunta	365
7.3.9	Arvonlisävero	366
7.3.10	Lakien lähentäminen	390
7.3.11	Henkilötietojen suoja	392
7.3.12	Julkiset hankinnat	394
7.3.13	Tavaramerkki	405
7.3.14	Tekijänoikeus ja muut yhtenäiset immateriaalioikeudet	411
7.3.15	Tieto- ja viestintätekniikka	414
7.3.16	Rahoituspalvelut	420
7.3.17	Lääkkeet	421
7.3.18	Auton vastuuvakuutus, liikennevakuutus	425
7.3.19	Sosiaalipolitiikka/työoikeus	426
7.3.19.1	Yhteistoiminta	426
7.3.19.2	Määräaikainen työ	428
7.3.19.3	Osa-aikatyö	429
7.3.19.4	Työaika	429
7.3.19.5	Työsyryntä	430
7.3.19.6	Työturvallisuus	432
7.3.19.7	Naisten ja miesten tasa-arvoinen kohtelu, ikäsyryntä	433
7.3.20	Kuluttajansuoja	438
7.3.21	Ympäristö	441
7.3.21.1	Vesipuidedirektiivi	441
7.3.21.2	Nitraattidirektiivi	443
7.3.21.3	Ilma	443
7.3.21.4	Meludirektiivit	444
7.3.21.5	Natura-direktiivi	445
7.3.21.6	Lintudirektiivi	456
7.3.21.7	Ympäristövaikutusten arviointidirektiivi ..	459
7.3.21.8	Jätedirektiivi	460
7.3.21.9	Päästödirektiivit	465
7.3.21.10	Seveso	468
7.3.21.11	Ympäristötieto	469
7.3.22	Energia	469
	Kirjallisuutta	471

8 Puitepäätökset, päätökset ja soft law	473
8.1 Puitepäätökset	473
8.1.1 Asema EU-oikeudessa ja oikeusvaikutusten perusperiaatteet	473
8.1.2 Alakohtainen soveltaminen Suomessa	478
8.1.2.1 Puitepäätös eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä	478
8.1.2.2 Muita puitepäätöksiä	480
8.2 Päätökset	481
8.2.1 Asema EU-oikeudessa ja oikeusvaikutusten perusperiaatteet	481
8.2.2 Alakohtainen soveltaminen Suomessa	483
8.2.2.1 Asiakirjajulkisuus	483
8.2.2.2 Ympäristö	483
8.2.2.3 Telet toiminta	483
8.2.2.4 Komitologia	484
8.2.2.5 Julkiset hankinnat	485
8.3 Soft law	486
8.3.1 Asema EU-oikeudessa ja oikeusvaikutusten perusperiaatteet	486
8.3.2 Alakohtainen soveltaminen Suomessa	489
Kirjallisuutta	491
9 Lopuksi	493
9.1 Yleiskuva	493
9.2 Ennakkoratkaisumenettely	494
9.3 Soveltamiseen liittyvät kysymykset	496
9.4 EU-tapausten kolme alaryhmää ja tapausten käsittelyedellytykset	499
9.5 Suomalaisten tuomioistuinten rooli Suomessa ja EU-tasolla	501
Käsikirjoja	503
Kirjallisuus	505
Oikeustapaushakemisto	517
Unionin säädökset -hakemisto	542